

Література:

1. Довгерт А. С. Правовое регулирование международных трудовых отношений / А. С. Довгерт. – К.: УМК ВО, 1992. – 248 с.
2. Лунц Л. А. Курс международного частного права. В 3-х томах / Л. А. Лунц. – М.: Спарк, 2002. – 1007 с.
3. Кисіль В. І. Міжнародне приватне право: питання кодифікації / В. І. Кисіль. – К.: Україна, 2000. – 429 с.
4. Белогубова О. О. Поняття та особливості міжнародного приватного трудового права / О. О. Белогубова // Правове життя сучасної України : тези доповідей / відп. ред. Ю. М. Оборотов. – О. : Фенікс, 2008. – С. 225-227.
5. Вступне слово Генерального директора Міжнародної організації праці на Міжнародній конференції праці «Гідна праця як засіб забезпечення стійкого розвитку», Женева, 2007. – 24 с.
6. Хаустова Н. А. Защита трудовых прав граждан в международном частном праве: дис. ... канд. юрид. наук / Н. А. Хаустова. – М., 2006. – 224 с.
7. Международное частное право / под ред. Г. К. Дмитриевой – М.: Юрид. лит., 1993. – 512 с.
8. Довжук О. В. Правове регулювання міжнародних приватних трудових відносин на сучасному етапі (матеріально-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. В. Довжук. – К., 2006. – 22 с.
9. Szaszy I. International Labour Law / I. Szaszy. – Budapest. 1968. – 543 p.
10. Ануфриева Л. П. Международное частное право: в 3-х т.: учебник / Л. П. Ануфриева. – М.: Издательство БЕК, 2000. – Т. 2. Особенная часть. – 288 с.

Грушко М. В.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ

Питання правового регулювання прав дітей є одним з важливих в міжнародному праві. Ключову роль в регулюванні зіграли як наслідки Першої світової війни, так і зростаючий інтерес до проблеми захисту дітей у більшості країн Європи та Північної Америки. У 1919 р. Лігою Націй був створений Комітет дитячого

благополуччя. Комітет займався розробкою необхідних заходів положення безпритульних дітей, рабства, дитячої праці, торгівлі дітьми та проституції неповнолітніх. В 1924 р. Ліга Націй прийняла Женевську Декларацію прав дитини, яка вперше сформулювала цілі та принципи захисту прав дитини. Проте, на жаль, Декларація не стала загально визнаним документом для держав.

Першим важливим документом у галузі захисту прав дітей можна вважати Загальну декларацію прав людини 1948 р., у якій зазначається, що діти повинні бути об'єктом особливого захисту і допомоги. Декларація закріплює, що користування основними правами людини не залежить від віку, також звернена увага на необхідність особливого захисту материнства та дитинства (ст. 25 «Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом повинні користуватися однаковим соціальним захистом») та вперше сформульовані основні вимоги одержання освіти (ст. 26). [1]

У 1959 р. ООН прийняла спеціальний документ з питань захисту такої особливо вразливої категорії осіб як діти – Декларацію прав дитини, в якій проголошені соціальні і правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей. Зокрема у преамбулі цього документу відзначається: «...приймаючи до уваги, що дитина, через її фізичну, розумову незрілість, має потребу в спеціальній охороні і турботі, включаючи належний правовий захист, як до, так і після народження». Декларацією дається визначення поняття дитина, якою «кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до цієї особи, вона не досягає повноліття раніше». Основним правовим принципом захисту дітей є рівність прав усіх дітей. Перелічені в документі права повинні визнаватися за усіма дітьми, без будь-яких винятків та обмежень. Права дітей потребують спеціального захисту, включаючи «належний правовий захист як до, так і після народження». Принцип такого спеціального захисту прав дітей діє й у таких екстремальних ситуаціях, як, наприклад, позбавлен-

ня волі неповнолітнього за скоєння злочину, а також у разі призначення та відбування покарання. [2]

20 листопада 1989 р. Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Конвенція про права дитини, яка вважається світовою конституцією для дітей. Конвенція визначає політичні, економічні, соціальні, культурні права дітей до 18 років, проголошує право дитини на їх захист та обов'язковість створення для цього необхідних умов. Дбаючи про захист прав дитини, держава має не тільки створити скоординовану систему їх реалізації, але й забезпечити застосування особливих механізмів їх впровадження. Відповідно до ст. 44 Конвенції ООН про права дитини, усі країни-учасники, що ратифікували Конвенцію, повинні періодично – раз на чотири роки – звітувати про прогрес у впровадженні цього міжнародного правозахисного інструменту, а також про виклики, які унеможливають повне забезпечення захисту прав дитини. [3] Також передбачений особливий захист дітей в особливих умовах під час збройних конфліктів [4].

Обидва документи – Декларація прав дитини і Конвенція про права дитини – є складовою частиною Міжнародного білля про права людини.

Конвенція про права дитини встановила міжнародний механізм контролю за виконанням її положень. Відповідно ст. 43 основною ланкою цього механізму є Комітет з прав дитини, який складається з експертів-громадян країн – учасниць Конвенції. Комітет працює при ООН, на своїх засіданнях (1 раз на 5 років) він розглядає періодичні доповіді держав про заходи щодо реалізації у встановлених у Конвенції прав. Держави – учасниці повинні забезпечувати гласність доповідей у своїх країнах. Комітет значною мірою покладається на неурядові організації, і особливо на національні організації, які можуть надавати інформацію, яка доповнює доповіді держав, і поширюють висновки і рекомендації, що готує Комітет після розгляду цих доповідей, але і сприяють утіленню їх у життя.

Конвенція також передбачає можливість подачі індивідуальних скарг про порушення прав, закріплених у ній. Особливістю такої подачі є можливість неповнолітніх звертатися в міжнародні органи за захистом своїх прав і свобод в тому ж порядку, що й дорослі.

Після Другої світової війни 11 грудня 1946 р. Генеральною Асамблеєю ООН було створено Міжнародний дитячий надзвичайний фонд ООН (ЮНІСЕФ) для надання допомоги дітям у зруйнованій повоєнній Європі. Виконавши це завдання, Генеральна Асамблея в жовтні 1953 р. вирішила продовжити роботу цієї організації на постійній основі, розширила її компетенцію і змінила назву – Дитячий Фонд ООН. Головним завданням ЮНІСЕФ стало надання урядам країн допомоги з метою покращити умов життя дітей. Роботою ЮНІСЕФ керує Виконавча Рада, яка складається з представників кожної держави, що обираються Економічною і Соціальною Радою на три роки. ЮНІСЕФ у даний час підтримує програми, спрямовані на поліпшення життя дітей усюди, особливо в країнах, що розвиваються. У співробітництві з іншими установами ООН, урядовими й неурядовими організаціями ЮНІСЕФ сприяє розвитку програм у сфері надання первинної медичної допомоги, харчування, очищення води і поліпшення санітарних умов, ліквідації гендерної нерівності, а також продовжує надавати невідкладну допомогу і проводити відбудовні роботи у випадку надзвичайних подій.

Ще одна інституція займає особливе місце в системі захисту прав дітей. Омбудсмени з прав дитини виникли порівняно нещодавно. Значною мірою цьому сприяло прийняття Конвенції з прав дитини 1989 р., яка відображає усвідомлення необхідності створення механізмів для здійснення контролю за дотриманням прав дитини. Саме до таких механізмів належить і інститут незалежних уповноважених (омбудсменів) з прав дитини. Спільним для всіх них є зобов'язання забезпечувати визначення та дотримання кожною із держав прав дітей, створення для них сприятливого оточуючого середовища. У світі сьогодні склалося чотири основні

моделі омбудсмена із прав дітей, а саме: запроваджені спеціальним актом парламенту; створені через законодавство про соціальний захист дітей; запроваджені в рамках існуючих державних органів і ті, що створені та діють на базі незалежних урядових організацій. Незалежно від моделі правового статусу служби омбудсмена мають приблизно однакові повноваження: вплив на законодавство, державну політику, адміністративну і судову практику; реагування на конкретні порушення прав дитини; проведення досліджень у галузі забезпечення прав і інтересів дітей; поширення інформації про міжнародні стандарти прав дітей серед дорослих і серед неповнолітніх; виявлення думки дітей щодо їх найважливіших прав і інтересів. Функції омбудсмена в кожній країні мають певні національні особливості.

Захист прав дітей у відповідних сферах також здійснюють спеціалізовані установи ООН – Міжнародна організація праці, Всесвітня організація охорони здоров'я, Організація ООН з питань науки, культури і мистецтва та інші.

Регіональні міжнародні механізми захисту прав дитини створюються на підставі міжнародних договорів окремих груп держав, як правило в межах географічних регіонів, наприклад, в рамках Організації Африканського Єдності Африканська Хартія про права і благополуччя дитини 1990 р. та інші. Проте самою розвиненою регіональною системою захисту прав дитини є європейська система, яка виражається через практику Європейського суду з прав людини. У тексті Європейської конвенції про права і основоположні свободи практично відсутні норми, присвячені захисту прав дітей (за винятком, наприклад, положень про особливий статус неповнолітніх у ст.ст. 5-6) [5], однак обсяг більшості наданих нею прав такий, що ними може користуватися будь-яка людина, незалежно від вікових або інших характеристик. У зв'язку з цим Європейський суд з прав людини, розглядаючи справи, де мало місце порушення прав дітей, посилається на норми Європейської конвенції про основні права і основоположні свободи як

базовий документ. На сьогодні наявні численні рішення Європейського суду з прав людини щодо питань, які пов'язані із захистом прав дитини, ґрунтуються як на положеннях Європейської конвенції про захист прав людини, Загальної декларації прав людини, так і на положеннях Конвенції про права дитини.

Серед Конвенцій Ради Європи особливо можна виділити: Конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом; Конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми (ETS № 105); Конвенція про здійснення прав дітей; Конвенція про контакт з дітьми (ETS № 192), Конвенція про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення (ETS № 201).

Крім обов'язкових для виконання конвенційних за своєю природою стандартів прав дитини, напрями удосконалення соціальної функції держави у сфері захисту прав дитини містяться також у рекомендаціях та резолюціях Парламентської Асамблеї Ради Європи та Комітету Міністрів Ради Європи, які відносяться до так званого «м'якого права», що не володіє властивістю формальної визначеності конвенційного права, не створює чітких прав та обов'язків, але дає загальну установку, показує напрям подальшого розвитку діяльності держави у певній сфері: Рекомендація ПАРЄ 1460 (2000) щодо започаткування Європейського омбудсмана з прав дитини; Рекомендація ПАРЄ 1596 (2003) щодо ситуації з дітьми мігрантами, Рекомендація ПАРЄ 1778 (2007), присвячена дітям — жертвам насильства, експлуатації та недбалого ставлення; Рекомендації КМРЄ (2003) 20 та (2008) 11, присвячені проблематиці протидії правопорушень неповнолітніх та ювенальній юстиції та інші.

Взагалі ефективна політика в інтересах дітей в кожній країні повинна ґрунтуватися на точному знанні і розумінні справжнього становища дітей, їх потреб і способів якнайкращого задоволення цих їхніх потреб.

Література:

1. Загальна декларація прав людини 1948 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Декларація прав дитини 1959 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384
3. Конвенція про права дитини 1989 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
4. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини 1989 року щодо участі дітей у збройних конфліктах 2000 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_795
5. Європейська конвенція про захист прав та основоположних свобод 1950 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Львова Є. О.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри державознавства
і права Одеського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України*

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНЕЗУ ПРАВОВОЇ ДУМКИ ЩОДО МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ ГЛОБАЛЬНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Наприкінці другої декади ХХІ століття міжнародне право все більше набуває рис універсального та міждисциплінарного характеру. Сьогодні ми стали свідками розвитку сальтаціоністських¹ поглядів на проблематику перетворення міжнародного права від права, що регулює відносини між державами, до права множинних суб'єктів, де є наприклад, права та обов'язки громадськості та територіальної громади, яка опікується локальними економічними, екологічними або соціокультурними проблемами, що набули глобального значення.

Все більше вітчизняних юристів-міжнародників досліджують процеси державно-правової інтеграції, які, як зазначила

¹ Від «сальто», Г. де Фріз, Г. Мендель.